

Üniversitesi Filoloji Fakültesi Şarkiyat Bölümü'nden 1961'de mezun oldu. Arapça, Farsça ve Türkçe'yi daha iyi öğrenmek için üç yıl Kahire, Bağdat ve İstanbul'da bulundu. Makedonya'ya döndüğünde Üsküp'teki Makedonya Millî Tarih Enstitüsü'nde ilmî çalışmalarına devam etti. Kalem aldığı araştırmaları dolayısıyla çeşitli ödüller aldı. 1986'da Makedonya İlimler Akademisi'ne (MANU) misafir üye, 1987'de emekliye ayrıldıktan sonra 1991'de dâimî üye seçildi. 14 Nisan 1992 tarihinde Üsküp'te öldü.

Makedonca, Sırpça, Hırvatça, Fransızca, İngilizce, Rusça, Bulgarca, Arapça, Farsça ve Türkçe bilen Matkovski'nin ilmî çalışmalarının büyük bir kısmı Osmanlı dönemi Makedonya tarihiyle ilgilidir. Bu konuda Fettah Efendi ve Kemal Aruçi gibi Makedonyalı ilim adamlarından faydalandığı bilinmektedir. Her ikisi de onun teşvikiyle Üsküp'teki Makedonya Millî Tarih Enstitüsü'nde çalışmış ve özellikle Kemal Aruçi ile ortak makaleler yazmışlardır (Muhammed Aruçi, *Kemal Efendi Aruçi-Şiirlerim*, s. 54-56). Birçok milletlerarası sempozyumda Osmanlı dönemi Balkanlar ve Makedonya tarihi üzerine sunduğu tebliğler ve çeşitli dergilerde, yıllıklarda yayımladığı makalelerinin sayısı 200'ü aşkındır (Aleksandar Trajanovski v.dğr., s. 199-205; Muhammed Aruçi, *Kemal Efendi Aruçi-Şiirlerim*, s. 54-56; Stojanovski, XXVI/1 [1982], s. 7-26).

Eserleri. 1. *Gjurčin Kokaleski 1775-1863, Prilog kon Prašanjeto za Sozdanvanje na Selska, Stočarsko-Trgovska Buržoazija vo Makedonija* (Gyurçin Kokaleski 1775-1863, Makedonya'da köy ve hayvancılık ticaret burjuvazisine bir bakış). Doktora tezidir (Skopje 1959). 2. *Turski Izvori za Ajdutstvoto i Aramistvoto vo Makedonija 1620-1650* (1620-1650 yılları arasında Makedonya'daki eşkıyalık ve harâmiliğe ait Türk kaynakları; Skopje 1961). Eserin II. cildi 1650-1700 (Skopje 1961), III. cildi 1700-1725 (Skopje 1973), IV. cildi 1725-1775 (Skopje 1979) ve V. cildi 1775-1810 (Skopje 1980) yıllarına aittir. 3. *Dietot-Krvninata vo Makedonija i na Balkanskiot Poluoostrov za Vreme na Turskoto Vladeenje* (Osmanlı döneminde Makedonya ve Balkan yarımadasında diyet; Skopje 1973). 4. *Kreposništvo vo Makedonija vo Vreme na Turskoto Vladeenje* (Osmanlı döneminde Makedonya'da inşaatçılık; Skopje 1978). 5. *Otporot vo Makedonija vo Vremeto na Turskoto Vladeenje* (Osmanlı dönemin-

de Makedonya'daki direniş; I-IV, Skopje 1983). 6. *Kanuni i Fermani za Makedonija* (Makedonya ile ilgili kanun ve fermanlar; Skopje 1990). 7. *Makedonija vo Delata na Stranskite Patopisci* (Yabancı seyahatlerin eserlerinde Makedonya; I-IV, Skopje 1991). 8. *Balkanot vo Delata na Stranskite Patopisci vo Vremeto na Turskoto Vladeenje (janičari, haremi, robovi) 1402-1657* (1402-1657 yılları arasında Osmanlı döneminde yabancı seyahatlerin eserlerinde Balkanlar-yeniçeriler, harem ve köleler; Skopje 1992; eserleri hakkında geniş bilgi için ayrıca bk. Trajanovski v.dğr., s. 199-205; Stojanovski, XXVI/1 [1982], s. 7-26).

BİBLİYOGRAFYA :

Mustafa Ćeman, *Bibliografija Bošnjačke Književnosti*, Zagreb 1994, s. 585; A. Trajanovski v.dğr., *50 Godini-Institut za Nacionalna Istorija 1948-1998*, Skopje 1998, s. 199-205; Muhammed Aruçi, *Kemal Efendi Aruçi-Şiirlerim*, Üsküp 1999, s. 54-56; a.mlf., "Kemal Aruçi", *Dia*, XXV, 225-226; A. Stojanovski, "D-R Aleksandar Matkovski (Po Povod Šeeset Godini od Ragjanjeto)", *Glasnik na Institutot za Nacionalna Istorija*, XXVI/1, Skopje 1982, s. 7-26; "Aleksandar Matkovski", *Bilten-Makedonska Akademija na Naukite i Umestnostite*, XVIII/1, Skopje 1991, s. 14; M. Pandevski, "Akademik Aleksandar Matkovski (1922-1992)", a.e., XIX/1 (1992), s. 24.

MUHAMMED ARUÇI

ALEKSANDAR STOJANOVSKI

MATLA'

(مطلع)

Gazel ve kasidenin kafiyeli ilk beyti
(bk. BEYİT; GAZEL; KASİDE).

MATLA-I SA'DEYN

(مطلع سعدین)

Abdürrezzâk es-Semerkandî'nin
(ö. 887/1482)
Farsça tarih kitabı.

Tam adı *Maṭla'ı Sa'deyn ve Mecma'ı Bahreyn* olan eser, İran İlhanlı Hükümdarı Ebû Said Bahadır Han'ın doğumundan (704/1305) Timurlular'dan Ebû Said Mirza Han'ın ölüm yılının (873/1469) biraz sonrasına kadar geçen olayları anlatır. Kitabın telif tarihi olarak 1470 ve 1475 yılları gösterilirse de bunlardan ikincisinin doğru olması gerekir. İki defterden (cilt) meydana gelen eserin ilk defteri 1305 yılından başlayıp Timur'un ölüm yılı olan 807 (1405) tarihine kadar gelmekte, ikinci defter 807-874 (1405-1470) yılları arasındaki olayları ihtiva etmektedir. Mü-

ellif her iki ciltte de mukaddime yazmıştır. *Maṭla'ı Sa'deyn* özellikle 830-874 (1427-1470) yılları için önemli asıl kaynaklardan biridir. Bu kısım birçoğu müellifin şahsî müşahedelerine dayanan vak'aları içine almaktadır. Bilhassa Hindistan'ın o zamanki durumu ve oradaki Türkler'in tarihi bakımından önem taşımaktadır. 830 (1427) yılından önceki bahisler Seyfî-i Herevî'nin *Târîh-nâme-i Herât*'i, Şerefeddin Ali Yezdî'nin *Zafernâme*'si, Hâfız-ı Ebrû'nun *Zübdetü't-tevârih* ve Zeyl-i Câmî'u't-tevârih'i ile Muhammed Yezdî'nin *Mevâhibü ilâhiyye*'sinin özetinden ibarettir.

Çok rağbet görmüş olan *Maṭla'ı Sa'deyn*'in birçok yazma nüshası bulunmaktadır. Müellifin 845-847 (1441-1443) yıllarında Şâhrüh'un elçisi sıfatıyla Hindistan'ın çeşitli yerlerinde bulunduğu sırada topladığı ve eserine koyduğu tarihî malzemeyi ihtiva eden kısım, Yurinbayef tarafından *Abdürrezzâk es-Semerkandî'nin Hindistan Sefernâmesi* adıyla Özbekçe'ye tercüme edilerek 1960'ta Taşkent'te basılmıştır. Aynı şahsın ikinci defterin birinci cüzünün lugatçe ilâvesiyle Özbekçe'ye çevirisi de 1969'da Taşkent'te yayımlanmıştır. Eserin Gürcistan'la ilgili kısmını Katsitadze, *Abdürrezzâk-ı Semerkandî ve Gürcistan-Maṭla'u's-sa'deyn mecma'u'l-bahreyn* adıyla Gürcüce'ye tercüme etmiş, bu tercüme, Rusça bir özetle birlikte 1968'de Tiflis'te "Gürcü Bilimler Akademisi Dergisi"nin 2. sayısında neşredilmiştir. Eserin Koca Râgıb Paşa tarafından yapılmış eksik bir çevirisi de vardır (*İA*, IX, 597). Ayrıca Muhammed Şefî tarafından üç bölüm halinde Pencap'ta *Oriental College Magazine*'de yayımlandıktan sonra (Mayıs, Ağustos, Kasım 1933) Abdülhüseyn Nevâî eseri yeniden neşretmiştir (Tahran 1353 hş.). *Maṭla'ı Sa'deyn*'in bazı bölümleri Batı dillerine de çevrilmiştir (Storey, I/1, s. 296-297).

BİBLİYOGRAFYA :

Abdürrezzâk es-Semerkandî, *Maṭla'ı Sa'deyn* (nşr. Abdülhüseyn Nevâî), Tahran 1353 hş., ayrıca bk. neşredenin girişi; Rieu, *Catalogue of the Persian Manuscripts*, I, 181-183; Browne, *LHP*, III, 429-430; Storey, *Persian Literature*, I/1, s. 293-298; Safâ, *Edebiyyât*, IV, 513-514; Zeki Velidî Togan, *Tarihçe Usûl*, İstanbul 1981, s. 200-201; F. Tauer, "Timurlular Devrinde Tarihçilik" (trc. Ahmet Ateş), *TTK Belleten*, XXIX (1965), s. 61-62; Abdülkadir Karahan, "Râgıb Paşa", *İA*, IX, 597; W. Barthold - Mohamad Shafi, "Abd al-Razzâk al-Samarkandî", *EP* (Ing.), I, 90-91.

ORHAN BİLGİN